

Jaan Reinet

H. Tammeti ettekanne Jaan Reineti 100-ndal sünniaastapäeval

8. mail 1905. a. Tarvastus sündinud Jaan Reinet lõpetas Tartu ülikooli 1935. aastal, töötas siin õppejõuna aastatel 1946-76, rajas 1964. aastal aeroionisatsiooni ja elektriaerosoolide labori ning oli 1971-75 selle juhataja. Labor kasvas juhtivaks asutuseks atmosfääri ionisatsiooni uurimise ja elektromeeetria alase teadusliku aparatuuri konstrueerimise alal NSVL-s ja oli tuntud ka välismaal. Jaan Reinetile on omistatud üle 30 autoritunnistuse, ENSV teenelise leiutaja aunimetus (1974) ja ENSV riiklik preemia (1967). Ta suri 29. novembril 1991. a. Tartus.

JR õpetajafilosoofia arvestas seda üldtuntud paradoksi, mille kohaselt õpetamine olevat tühi töö ja vaimu närimine, sest lollile ei jää nagunii midagi külge, andekas õpilane saab aga kõik ise selgeks. Lollid ei tulnud JR juurde õpilasteks. Ise selgeks saamine ei ole aga päris iseeneslik asi. Selleks on tarvis tingimusi. JR meetodi esimene osa oligi arengukeskkonna loomine.

Kui ma teismelise noormehena tulin JR juurde õpilaseks, siis anti mulle töölaud ja õigus kasutada olemasolevat aparatuuri. JR juhatas, kus on füüsikaosakonna raamatukogu ja mis sealt leida. Kui JR nägi noorest inimesest asja loota, siis hoolitses ta ka selle eest et õpilane poleks näljas ja ei külmetaks. Näiteks minu jaoks organiseeris ta hakatuseks pool klaasipuhuja palka. Klaasi puhuma ma ei õppinudki, küll aga veetsin õhtud laboratooriumis aeroioone ja vanu saksakeelseid ajakirju uurides. Ja kui töö arenes niiviisi, et midagi oli tarvis töökojas valmistada, siis korraldas JR selle asja kuidagi märkamatuks ära. JR, tema õpilased ja töökoda tegutsesid koos lihtsalt ja loomulikult nagu üks perekond. Siin oli oma osa ka ühel teisel erakorralisel inimesel. Jaan Muuga oli see mees, kellega suhtlemine mõjutas oluliselt ka JR õpilaste arengut.

JR meetodi teine oluline osa oli teadusliku huvi äratamine ja uurimistööle provotseerimine. Huvi äratamine on suur kunst. Kõigepealt peab õpetaja ise olema probleemidest intensiivselt huvitatud. Teiseks peab ta saavutama õpilasega lähedase inimliku kontakti. Kõigil pole selleks annet, JR-il oli. Ta käitus õpilastega nagu oleks nad tema perekonnaliikmed. Eriti oluline oli aga JR võime õpilasi uurimistööle provotseerida. Muidugi andis ta igapähele sissejuhatuseks mõne konkreetse ja suhteliselt lihtsa tööülesande, mille juures õpilane tunnetas enda võimet probleemi lahendada ja sellest isegi üle olla. Nii arenes õpilase eneseusk ja töötahe. Tavapärase teaduse juurde juhtimise tööga kaasnes aga midagi, mis muutis JR meetodi eriliseks. JR armastas rääkida. Ta vestles õpilaste kui võrdväärsete inimestega kõikvõimalikel teemadel ja me õppisime nendest vestlustest ka palju niisugust, mis otse teadusesse ei puutu. Teadus oli aga alati üks jutuaine. JR rääkis väga sugestiivselt nendest enda uurimistemaatika probleemidest, mille lahendamine oleks eriliselt tähtis, aga tema sõnul ka väga raske. Selle juures valis ta ka niisuguseid probleeme, mille lahendamine oli õpilasele tegelikult jõukohane. Siin ei andnud JR andud otsesõnu ülesannet. Õpilasel aga kujunes arusaamine ja usk, et intrigeeriv probleem on tegelikult lahendatav ja seda suudab nimelt tema. Ja labori aknad olid hilisõhtuni valged. Mäletan arusaamatusi valvuriga, kes ei lubanud hilisõhtul ja öösel ülikooli peahoones viibida. Töötasin keldrilaboris ja jätsin aknaaegid seestpoolt lahti. Õigel ajal peauksest välja ja siis akna kaudu laborisse tagasi ning akende siseluugid korralikult kinni. Ega JR meile seda otse õpetanud, aga tema lugupidamine leidlikkusest oli suureks toeks.

JR õpetajatöö ja organisatoritöö olid lahutatamatud. Ma ei mäleta, et ta oleks rääkinud, mis on tema üldine eesmärk ülikoolitöös. Kui nüüd tagantjärele mõelda, siis pidi see eesmärk olema laia teadusliku koolkonna loomine. Juba Võru perioodil äraproovitud organisatorivõimed leidsid siin tänuväärse rakenduse.

Hea organisaaatori juhtimisel korraldub kõik nagu iseenesest ja organiseerimine kui spetsiifiline tegevus ei paista üldse välja. JR oli just niisugune organisaaator. Vist ainus periood, mil ta pidi silmatorkavalt spetsiifilisele organiseerimistööle pühenduma, oli AEL loomine. See oli eriline etapp, siis sai tema koolkond ametliku vormi. JR organisaaatoritöös ei olnud kunagi tunda pinget. Ta tegi kõike mõnuga, saatjaks isikupärane huumor. Huumor ei jätnud JR-i kunagi maha. Ka seda lugu, kuidas ta vaevu pääses kurikuulsast 25+5-st, rääkis ta kui muhedat anekdooti.

JR organisaaatorina ei olnud ohvitseri vaid ehitaja tüüpi. Ta tuli ülikooli tööle Anatoli Miti kutsel. Mitt oli enne sõda teinud prof. Vilipi juhendamisel magistritöö õhu elektrijuhtivusest ja ionidest. Ega ta midagi muud ju JR-le soovitada osanud kui ionide mõõtmist. JR alustas koos Miti ja hea kolleegi Hugo Marraniga. Olgugi, et AM oli lausa geniaalne organisaaator, asus Mitt-Marran-Reineti kolmiku eestvedajaks algusest peale JR. Esimene asi oli aparatuur ja selle väljamõtlemine ning valmistamise organiseerimine oli jõukohane ainult JR-le. JR nimelt organiseeris konstrueerimist ja ehitamist. Ma ei ole kunagi näinud JR-it ennast tegemas tööjooniseid ega tehnilist dokumentatsiooni. Tema poolt olid ideed ja oskus kõik vajalik sõnade ja piltide abil Arnold Susile ära seletada. Ilma töökoja meistri Arnold Susi konstruktorivõimeteta ei oleks vist olnud aparatuuri, mille kõik järgnev tugines. Kõik vajalikud inimesed olid aga JR ümber nagu iseenesest iga üks õigel kohal. Sellest vist geniaalset organisaaatorit tunnebki, et tema ümber korraldub kõik nagu iseenesest. Kui aparatuur tööle sai, esimesed tulemused kogunenud ja suhted Leningradi teadlastega loodud, siis hakkas JR koolkonda ehitama. Ta kutsus endale õpilasteks esimese kursuse tudengeid. Tudengid tulid, ja kellest asja, need jäid. Rakendustesse said kaasa said tõmmatud meedikud ja meie poolt vaadates näis, et ka nende hulgas keerles kõik JR ümber. Asutatud laboratoorium edenes JR juhtimisel nagu teisiti ei saakski olla.